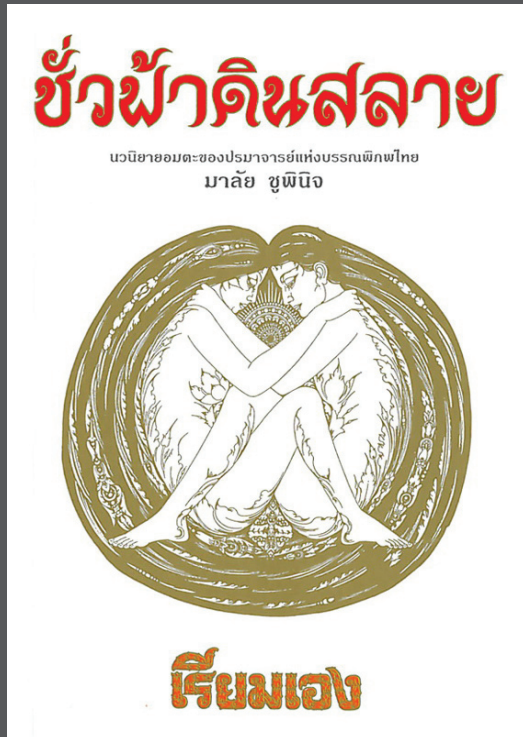


ชั่วฟ้าดินสลาย : ห้วงเวลาที่ไม่วายถวิลหา

พรธาดา สุวัธนวิช์¹



มัลลย์ ชูพินิจ. (2542). ชั่วฟ้าดินสลาย. พิมพ์ครั้งที่ 5.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กระท่อม ป.ล.

¹อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มาลัย ชูพินิจ เขียนเรื่อง ชั่วฟ้าดินสลาย เมื่อพ.ศ. 2486 ตีพิมพ์ในนิตยสารนิกรวันอาทิตย์ โดยใช้นามปากกา เรียมเอง เหตุการณ์ทั้งหมดเล่าผ่าน “ข้าพเจ้า” ซึ่งเป็นตัวละครหนึ่งในเรื่องคล้ายกับเรื่อง ช้างหลังภาพ ต่างกันที่บทบาทของผู้เล่าเรื่อง ชั่วฟ้าดินสลาย ไม่ได้เล่าในมุมมองของผู้เป็นประจักษ์พยานหรือเป็นเพียงผู้ฟังอย่าง ช้างหลังภาพ “ข้าพเจ้า” ในเรื่องนี้มีบทบาทนำเรื่องที่ถ่ายทอดผ่าน “ทิพย์” ผู้จัดการปางไม้มาเล่าสู่ผู้อ่านใหม่ และมีบทบาทเป็นตัวละครหนึ่งที่ถูกร่องเล่าชุดนี้ทำให้เขายุติเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นต่อไปได้ถ้าไม่ “อ้าวลาจากเมืองใหม่ของพะโป้มา.. “ใน”...ท่ามกลางความลี้เลียวของตัวเองจนนาทีสุดท้าย”(น.74)

ความหมายที่อัดแน่นใน ชั่วฟ้าดินสลายเป็นมิติที่ซ้อนทับสลับระหว่าง เพศสถานะ เรือนร่าง พื้นที่ และเวลา

มิติด้านเพศสถานะ : “คุณยังไม่รู้จักผู้ชาย”

(สำงหม่องพูดกับยุพดี น.39)

เมื่อผู้ชายสองคนรักผู้หญิงคนเดียวกันปัญหาน่าจะยุติได้หญิงผู้เป็นคนกลางตัดสินใจเลือกใครคนใดคนหนึ่ง หรือใครคนใดคนหนึ่งในสามคนต้องเป็นฝ่ายเสียสละ โครงเรื่องเช่นนี้ทำให้ตัวละครผู้พ่ายรักกับคู่สมหวัง

หากโครงเรื่องเช่นนี้ไม่ใช่ ชั่วฟ้าดินสลาย ที่ตัวละครที่เกี่ยวข้องกันเป็นรักสามเส้าลัดกันเป็นผู้แพ้และผู้ชนะโดยเท่าเทียมกัน แม้พะโป้อาจเป็นผู้ชนะแท้จริงในตอนจบที่สามารถแก้แค้น ทั้งภรรยาสาวทรยศและหลานชายที่ลอบเล่นชู้กัน พลิกบทบาทจากการเป็นผู้แพ้ในฐานะสามีที่ถูกสวมเขา และยอมยกภรรยาให้ชายชู้ในครั้งแรกเป็นผู้ชนะที่สามารถหรมานของสำงหม่องและยุพดีจนมีอันเป็นไปในที่สุด ความสมหวังในความรักในเบื้องต้นจึงไม่ใช่ชัยชนะที่แท้จริง ชัยชนะของพะโป้ถูกขบขันผ่านบุคลิกภาพของพะโป้ในปัจจุบันที่ไม่มีร่องรอยความทรงจำในอดีต ไม่เปลี่ยนแปลงเหมือนเมื่อ 20 ปีก่อนที่ “ข้าพเจ้า” รู้จักพะโป้ ราวกับว่าเรื่องราวอันน่าสลดใจทั้งหมดไม่เคยเกิดขึ้นที่บ้านท่ากระดานแห่งนี้

ความตายของยุพดีอาจแสดงสัญญาณทางสังคมที่ปฏิเสธความประพุดตินอกกลุ่มนอกทางของความเป็นหญิงที่ดีและความเป็นเมีย ยุพดีคือความพ่ายแพ้ของเพศหญิงในระบบปิตาธิปไตยกระนั้นหรือ? ไม่ว่าเพียงเพื่อเหตุผลที่ต้องการจะหลุดพ้นจากการทนทุกข์ทรมานยุพดีจึงเลือกที่จะจบชีวิตตนเองแทนที่จะปลิดชีพชายชู้ก่อนตามที่ถูกร้องขอก็ตาม ส่งผลให้เธอยุติการเป็นสมบัติที่ถูกช่วงชิงระหว่างชายสองคนที่สุดท้ายก็หมดความต้องการครอบครองเธออีกต่อไป

ยุติสถานภาพการเป็นเมียและแม่อันเป็นสถานภาพที่ผู้หญิงถูกสร้างความหมายผ่านความเป็นชายแล้ว ยังทิ้งปมสำคัญให้แก่ผู้ชายถึงสี่คนในเรื่อง ชายคนแรกคือช่างหมองอยู่ในภาวะซอกจนไม่อาจตัดสินใจทำเช่นเดียวกับยุพติได้(ผู้อ่านหลายคนปักใจเชื่อว่าช่างหมองซี้ชลาด) และเมื่อหนึ่งวันกับหนึ่งคืนกับร่างที่ไร้ลมหายใจของยุพติผ่านไป ช่างหมองก็หมดความเป็นมนุษย์โดยสิ้นเชิง และตกต่ำยิ่งกว่าสัตว์เดียรัจฉานในทัศนะของทิพย์เพราะ “*ไม่คิดที่จะทำการต่อสู้เพื่อป้องกันตัวเองหรือแม้แต่จะแก้แค้นพะโป้*”(น.71) ชายคนที่สองคือทิพย์ที่แม่เรื่องราวที่เกิดขึ้นจะกระทบใจเขาเพียงใด เขาก็ยังคงอยู่กับพะโป้ “*ความปรารถนาทุกสิ่งทุกอย่างที่ชีวิตผู้ชายอย่างผมต้องการ...เหล่า ผู้หญิงและงาน...บรรลุความสำเร็จก็เพราะพะโป้ มีอะไรอีกเล่าที่ชีวิตผู้ชายเราประสงค์*”(น.72)นั่นก็คือ ทิพย์ได้ลดทอนความเป็นมนุษย์ลงเมื่อเขาละวางเห็นอกเห็นใจผู้ที่ตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบ ยอมรับความพอใจเฉพาะประโยชน์ในส่วนของตน ทิพย์จึงไม่ต่างอะไรกับช่างหมองที่ “*หมอบกราบกรานลงเป็นซ้ำช่วงใช้เหมือนอย่างทาส*”(น.71) ชายคนที่สามคือ “*ข้าพเจ้า*”-ผู้เล่าเรื่องซึ่งอยู่ในฐานะลูกชายของเพื่อนเก่าพะโป้ที่ตัดสินใจเก็บของกลับกรุงเทพแทนที่จะอยู่ล่าสัตว์ตามความเต็มใจที่ตกปากรับคำชวนของพะโป้ เพราะตราบดีที่เขารู้จักตัวเองดีว่ามี “*วิสัยปฤชชนคนหนุ่มที่โลहितทุกหยดในกายเต็มไปด้วยความปรารถนาในชีวิต*”น.74) เขาจึงต้องออกมาเสียจากอาณาจักรที่ทำให้ทุกคนที่ก้าวเข้าไปต้องสูญเสียความเป็นมนุษย์ สยบสมยอมให้แก่พะโป้ แม้แต่ชายคนสุดท้ายคือพะโป้ก็หมดบทบาทของมนุษย์แต่กลายเป็นผู้เสพอำนาจที่ครอบงำมนุษย์ในอาณาจักรของตน ซึ่งจะได้วิเคราะห์ต่อไปในประเด็นของพื้นที่

“*คุณไม่รู้จักผู้ชาย*” คำกล่าวที่ช่างหมองปรามาสยุพติไว้ย้อนกลับมาบอกผู้อ่านว่า แท้จริงยุพติทำให้เรารู้จักผู้ชายด้วยบทเรียนที่ดีที่สุดที่ยุพติได้มอบให้แก่ผู้ชายเหล่านั้น ในเมื่อ “*ผู้หญิงอย่างยุพติใจคอเด็ดเดี่ยวเกินไปในการที่จะถอนความตั้งใจของหล่อน*”(น.58) กระสุนที่ปลิดชีพเธอ จึงเป็นความตั้งใจแต่แรกของเธอโดยทิ้งปัญหาไว้ให้แก่ผู้ชายที่ได้สร้างปัญหาให้แก่เธอเรื่อง ผลแห่งการจบชีวิตด้วยน้ำมือของตนเองจึงน่าจะมีความหมายยิ่งไปกว่าการ “ตาย”ไปจากการล่องละเมิดประเวณีก้าวล้ำกรอบจารีตประเพณีในสังคม

ยุพติไม่มีญาณวิเศษที่จะหยั่งรู้ล่วงหน้าว่าความตายที่เธอเลือกเมื่อถูกต้อนให้เข้าสู่หม้ออัมมีผลสะท้อนต่อความเป็นมนุษย์ของผู้ชายทุกคน การตัดสินใจหนีปัญหาของยุพติไม่น่าจะนับถือได้ว่าอาจ หากได้ตั้งคำถามสำคัญว่าเมื่อผู้หญิงคนหนึ่งหลุดพ้นจากการเป็นสมบัติของผู้ชายแล้วเหตุใดผู้ชายจึงไม่หลุดพ้นจากการเถลิงอำนาจของการครอบครอง ช้ำยังจำยอมรับอำนาจที่ทำให้ลายความเป็นมนุษย์และทำร้ายมนุษย์ด้วยกันเอง

มิติด้านเรือนร่าง : “**วัยสาวควรเป็นสมบัติของวัยหนุ่ม ไม่ใช่วัยของคนที่จะจนจะเข้าโรง
หมดเรี่ยวหมดแรงอย่างฉัน**”

(พะโป้กล่าวกับสา่งหม่องและยุพดี น.57)

คำพูดข้างต้นไม่ได้ออกมาจากใจเมตตาปลงตกของสามีที่กำลังจะยกภรรยาให้ชายชู้ เหมือนเป็นนัยที่จะบอกคู่ชู้นั้นว่าเพชรที่ทั้งสองหลุหรรษ์ นำมาซึ่งความกำเริบถึงขนาด “*ยิ่ง
กล้าและชะล่าใจหนักขึ้น*”(น.47)ไม่อาจผูกรวมนคนสองคนที่รักกันไปจน”ชั่วฟ้าดินสลาย”ดังคำ
พร่ำพรวดที่พะโป้ได้นิยามทั้งคู่ต่างมีวเฒากับรสสาว

จึงเป็นความขัดแย้งเชิงปฏิทรรศน์(irony) อย่างมากว่าแทนที่โช้ตรวนจะทำหน้าที่
ของมันคือพันธนาการด้วยความรักแต่กลับบั่นทอนความลุ่มหลงจนความรักนั้นจนขาดสะบั้น
ก่อนที่สา่งหม่องจะตัดสินใจพรางจากร่างที่ไว้วิญญาณของยุพดีเสียอีก

ตามหลักปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) นวนิยายเรื่องนี้ช่วยอธิบายง่าย ๆ
ถึงภาวะ”นรคคือคนอื่น” ไม่มีความรักใดที่สามารถหลอมรวมคู่รักให้เป็นหนึ่งเดียวกันได้ ความ
ปรารถนาในความเป็นปัจเจกทำให้มนุษย์หวนกลับสู่ตัวตนที่แท้จริงหลังจากปล่อยให้ความเป็น
ตัวของตัวเองถูกบดบังด้วยความรัก นี่คือการมาของปัญหาชีวิตสมรสหลายคู่ หลายครอบครัว
ยอมรับอย่างหน้าขึ้นว่าที่”อยู่ทน”เพราะ”ทนอยู่”กันเป็นส่วนใหญ่

เรือนร่างเป็นที่มาของจิตปฏิพัทธ์และเป็นที่มาของความรังเกียจชิงชังได้เช่นหั้น พะ
โป้หลงรูปของยุพดีผู้มี “*ยั้มที่เตือนใจและนัยน์ตาซึ่งทำโลก*”(น.19) ถึงขนาดยอมแต่งงานอย่าง
ถูกต้องตามกฎหมายทั้งๆ ที่หลังจากภรรยาตายบรรดาหญิงในเรือนที่เลี้ยงไว้มีฐานะเพียงแค
นางบำเรอเท่านั้นความสมบูรณ์พูนสุขในเรือนร่างของพะโป้เป็นเสมือนหลักประกันถึง “*ความ
สงบ ปลอดภัย และชีวิตที่หล่อ่นปรารถนามาแต่เยาว์วัยรวมอยู่ในชายชราผู้นี้ทั้งสิ้น*”(น.28) เมื่อ
ยุพดีได้พบกับสา่งหม่องที่ “*เต็มไปด้วยเสน่ห์ เต็มไปด้วยความเป็นหนุ่ม ซึ่งอาของเขาไม่
สามารถจะเรียกกลับคืนมา อีกได้*”(น.20) จึงเป็นโอกาสให้ยุพดีทดสอบเสน่ห์จากรเรือนร่างของ
เธอว่าจะนำมาซึ่งความสุขสมกว่าชีวิตสมรสที่เธอเคยผ่านมาแล้วและกำลังดำเนินอยู่หรือไม่

ภาษาแห่งเรือนร่างที่ยุพดีมีต่อสา่งหม่องจึงเริ่มจากสายตา การสัมผัสและดูแล
ร่างกายยามที่สา่งหม่องป่วยไข้ การเปิดเผยเรือนร่างที่ปราศจากอารมณ์แก่สา่งหม่องที่ธาร
น้ำตก ไปจนถึงการนำพาเรือนร่างที่เย้ายวนความปรารถนาเป็นบรรณาการแก่สา่งหม่องถึง
เรือนพัก และท้ายที่สุดไม่เพียงแต่เรือนร่างที่ไว้วิญญาณของเธอทำให้ “*ขวัญของสา่งหม่อง
แหลกละเอียดหมด*”(น.70) แต่การที่สา่งหม่องต้องอยู่กับร่างที่ปราศจากลมหายใจที่เคยให้

ความสุขแก่เขาอยู่คืนหนึ่งเต็ม ๆ พร้อมกับเที่ยวตระเวนหาמידเพื่อที่จะเหื่อนบางส่วนของเรือนร่างที่เขาไม่เคยอยากห่างชั่วฟ้าดินสลาย อิศระจากพันธนาการที่สา่งหม่องได้รับพิสูจน์แล้วว่าท้ายที่สุดเขาก็ไม่อาจรักษาคำพูดของตนเองได้

เรือนร่างที่มีแต่เพียงลมหายใจของสา่งหม่องจึง “ดิ่งต่ำลงยิ่งกว่าสัตว์เดียรัจฉาน” (น.71) แต่เพราะมีเรือนร่างนั้นยังพอมีสติและความทรงจำหลงเหลืออยู่บางขณะ จึงโยยหวนสะอื้นให้ระบายความทรมานออกมาตามคำคืน

ส่วนพระโขนงแล้ว หลังจากเหตุการณ์นี้เกิดขึ้น ภาพที่ “ข้าพเจ้า” เห็นพระโขนงมีใบหน้าอันเต็มไปด้วยเลือดฟาด มีพุงพลั้วด้วยความสมบูรณ์พูนสุข เท่ากับบอกผู้อ่านว่าการตัดสินใจถอนตัวออกมาจากการชิงรักหักสวาท ปลอ่ยให้เรือนร่างที่ถูกพันธนาการเป็นปัญหาแก่คู่ชู้ที่ลุ่มหลงได้ปลื้มสุขสมจากเรือนร่าง พระโขนงได้ตัดสินใจและพิพากษาชีวิตของสา่งหม่องและยุพดี ทำให้เรือนร่างของพระโขนงอยู่ในฐานะ “ผู้ล่า” ที่เฝ้ามองชะตากรรมของ “เหยื่อ” และสถานะ “ผู้ล่า” ของพระโขนงเน้นให้ชัดจากการเชิญชวนให้ “ข้าพเจ้า” มายังบ้านท่ากระดานเพื่อล่าสัตว์ และเมื่อข้าพเจ้าที่รับรู้เรื่องราวของสา่งหม่องและยุพดีจากทิพย์ “ข้าพเจ้า” ตระหนักต่อความยิ่งใหญ่ของ “ผู้ล่า” ในอาณาจักรแห่งนี้ และตัดสินใจจากไปเพื่อสวัสดิภาพของที่ตนอาจจะพลัดมาเป็น “เหยื่อ” โดยไม่ทันระวังตัว

มิติด้านสถานที่ : “เรารู้จักพระโขนงดีว่า แกใหญ่เกินไปที่ใครอยากจะยื่นมือเข้ามาเกี่ยวข้องกับ” (คำกล่าวของทิพย์ต่อ “ข้าพเจ้า” น.63)

เหตุการณ์เรื่องราวทั้งหมดเกิดขึ้นในอาณาจักรที่ “พระโขนง” เพี้ยตนอยู่ในจักรวรรดิป่าท่ากระดาน ไม่ต่างอะไรกับเจ้าประเทศราชองค์หนึ่ง เป็นสุภาพบุรุษ เป็นนักเลง นักล่าสัตว์ และคบคิดในสังคมอื่น แต่เป็นกษัตริย์อยู่ใน “เมืองใหม่” ของแก”(น.19)

อาณาจักรของพระโขนงเป็นเสมือนดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์ที่กฎหมายของบ้านเมืองเอื้อมมาไม่ถึง หรืออาจกล่าวได้ว่าพระโขนงคือรัฐ และคำสั่งของพระโขนงคือกฎหมาย

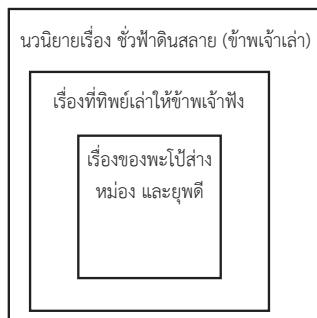
เชื้อชาติของพระโขนงชวนให้คิดว่าเป็นการผลึกความโหดเหี้ยมให้แก่ศัตรูของชาติในยุคหนึ่ง แต่ผู้เขียนไม่ขบเน้นเชื้อชาติของพระโขนงมากเกินไปกว่าบารมีที่พระโขนงมีต่อบริวารและน้ำใจเอื้อเฟื้อที่มีต่อเจ้าหน้าที่บ้านเมือง และความเป็นชายที่ถูกหยามดังที่พระโขนงบอกกับทิพย์ว่า “ผู้ชายทุกคนที่เป็นผู้ชาย เมื่อรู้ว่าเกียรติยศชื่อเสียงของตนถูกเหยียบย่ำ ข้อที่ร้ายที่สุด ความรักและความไว้วางใจของตนถูกทรยศ ย่อมจะคิดตอบแทนด้วยการสังหารให้ตายตากไปตาม

กันทั้งนางผู้หญิงและเจ้าผู้ชาย”(น.50) ด้วยท่าทีที่เยือกเย็นและนุ่มนวลประดุจผู้ปลงตก การจงจำไว้ด้วยรักด้วยความปรารถนาของคู่ชู้คือคำพิพากษาที่โหดเหี้ยม ปีนפקที่พะโป้มอบให้เป็น “กุญแจสำหรับไขปริศนาหาทางออก”(น.62)คือความเมตตาเพียงอย่างเดียวที่พะโป้จะมอบให้เป็นครั้งสุดท้ายแก่ผู้ที่ทำลายศักดิ์ศรีของเขา

แน่นอนว่าชะตากรรมของสำนักหม่องและยุพดีที่พะโป้เป็นผู้กำหนดยิ่งเสริมอำนาจและบารมีให้แก่พะโป้มากขึ้น มากพอที่จะทำให้บริวารเพิ่มความยำเกรง มากพอที่จะกลบมนุษยธรรมภายในของทิพย์และเพิ่มพูนความศรัทธาที่มีต่อพะโป้ถึงจะอยู่ในสภาพจำใจยอมรับก็ตาม การอ้างเหตุผลกับ “ข้าพเจ้า” ที่เขายังคงอยู่กับพะโป้ว่า “คุณรู้ไหมว่า อำนาจป้ามักจะเข้าจับหัวใจเราชอบกล”(น.72) อำนาจป่านี้นี้หมายรวมถึงอำนาจของพะโป้ผู้เปี่ยมเสมือนเจ้าอยู่ครองรัฐอิสระทำให้พลเมืองในรัฐอย่างสำนักหม่อง ทิพย์ หรือบริวารต้องหมอบกราบคาบแก้วยอมรับกฎหมายเพื่ออย่างเป็นสุข อำนาจนั้นแผ่ซ่านมาจน “ข้าพเจ้า” ขอลอยห่างจากรัศมีแห่งอำนาจก่อนที่จะถูกดูดกลืนเข้าไปวังวนของอำนาจนั้น

มิติที่ซ้อนทับ : “ข้าพเจ้าคิดว่าหนทางที่ดีที่สุดควรจะเรียบเรียงเรื่องราวที่ทิพย์เล่าเสียใหม่ตามวิธีของข้าพเจ้า (น.17)

นวนิยายเรื่อง ชั่วฟ้าดินสลาย จะเป็นเพียงโคกนาฏกรรมธรรมดา ๆ เรื่องนี้ถ้าปราศจากเล่าเรื่องอย่างมีชั้นเชิงด้วยฝีมือของเรียบเรียง เรื่องราวของพะโป้ สำนักหม่องและ ยุพดีเล่าผ่านทิพย์ซึ่งเป็นตัวละครที่อยู่ในฐานะประจักษ์พยาน แล้วนำมาเรียบเรียงใหม่โดย “ข้าพเจ้า” ที่มีฐานะผู้ฟังแล้วนำมาเล่าต่อ ทั้งหมดนี้คือเรื่องเล่าที่ซ้อนอยู่ในเรื่องเล่าที่อาจเขียนเป็นแผนภูมิได้ดังนี้



การเล่าเรื่องที่ซับซ้อนเช่นนี้มีผลให้เกิดการณถูกปรุงแต่งผ่านมุมมองของผู้เล่าทีละชั้นตั้งแต่ทิพย์มาถึงข้าพเจ้าและการรับรู้ของผู้อ่านที่มีต่อนวนิยายเรื่องนี้ ข้อมูลที่เล่าแต่ละครั้งย่อมเจือด้วยทัศนะของผู้เล่า กล่าวคือ จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องราวที่แฝงด้วยความคิดของทิพย์กลายเป็นเรื่องที่ข้าพเจ้าปะติดปะต่อขึ้นในมโนภาพจึงมีความคิดเห็นของทิพย์และ“ข้าพเจ้า” ผสมผสานกัน แล้วเป็นนวนิยายเรื่อง *ชั่วฟ้าดินสลาย* ในท้ายที่สุดที่รอให้ผู้อ่านตีความตามแต่ทัศนะของตน

กล่าวได้ว่า เราไม่อาจตัดสินได้ว่า ส่างหม่อง ยุพดี ใครเป็นผู้คิด ใครเป็นฝ่ายเริ่มสานความสัมพันธ์ เรียมเองเป็นผู้เขียนที่ชาญฉลาดในการออกตัวเรื่องเล่าประดุจเรื่องจริงหลายครั้งอาทิการอาศัยการคาดเดา

ลักษณะของหล่อนเป็นลักษณะของผู้หญิงที่ควรจะได้คู่ครองที่เหมาะสมกันทั้งวัยวุฒิ รสนิยม และสิ่งแวดล้อม แต่เหตุใดหล่อนจึงเลือกพะโป้ ซึ่งเรียกตามภาษาตลาดกว่าแก่พอที่จะเป็นปู่เป็นตาของหล่อนได้ มันอาจเป็นเพราะหล่อนต้องการที่พึ่งพาอาศัย มันอาจจะเป็นเพราะหล่อนต้องการชีวิตป่าดงพงไพร หรือมันอาจจะเป็นเพราะปฏิกิริยาภายในตามแบบของผู้หญิงของหล่อนมองเห็นพะโป้ในด้านที่เป็นพระ หรือเพียงแต่หล่อนเป็นนักเผชิญโชคเฉย ๆ ไม่มีใครบอกได้ทั้งนั้น(น.23)

หรือการระมัดระวังโดยบอกที่มาของ “เสียง” ที่เล่าเรื่อง

ตามคำบอกเล่าของทิพย์ มันไม่ใช่ความผิดที่ส่างหม่องเป็นผู้ก่อขึ้นก่อน(น.21)

เรื่องเล่าจากทิพย์มีพลังจนทำให้ผู้เล่านึกว่า “ถ้อยคำของทิพย์ตอนนี้ไม่สู้จะแจ่มแจ้งนักเพราะฟังจากปากคำของพะโป้บ้าง จากคนในปางบ้าง ขณะที่เขากลับขึ้นไปจากธุรการงานที่ปากน้ำโพ ถึงกระนั้นมันก็ชัดพอที่ข้าพเจ้าจะปะติดปะต่อเป็นภาพขึ้นในความคิดของข้าพเจ้าได้”(น.65) ดังนั้น “ภาพ” ที่นำเสนอในนวนิยายไม่ว่าจะเป็นสีหน้าและแววตาของส่างหม่อง กิริยาอาการของยุพดี การตัดสินใจร่วมกันของทั้งคู่ และปากกระบอกปืนที่จ่อเข้าขมับ เป็นภาพที่มาจากจินตนาการของ”ข้าพเจ้า”ทั้งสิ้น

“เสียง” ของทิพย์ที่ปะปนด้วย “ภาพ” ของ “ข้าพเจ้า” ล้วนสร้างมโนภาพให้ผู้อ่านเชื่อเรื่องราวทั้งหมดที่ถูกปรุงแต่ง ไม่ต่างจากความเชื่อของยุพดีและส่างหม่องต่อความรัก “ชั่วฟ้าดินสลาย” ทั้งหมดของเรื่องคือมายาภาพ เราไม่สามารถรู้แจ้งแทงตลอดว่ายุพดีกับส่างหม่องต้องผ่านความทุกข์ทรมานอย่างไร ไม่รู้ว่าพะโป้รู้สึกรังเกียจกับชะตากรรมของหลานคนโปรดและเมียรักที่ตนเป็นผู้พิพากษา แต่เรารับรู้ได้จาก “เสียง” ของทิพย์ที่ค่อนข้างโน้มเอียง

ไปทางสงสารสง่าม่อง เห็นใจผสานกับความยำเกรงพะโป้ และน้ำเสียงที่ค่อนข้างเป็นปรบักซ์กับยุพดี ปะทะกับ “ภาพ” ที่ “ข้าพเจ้า” จินตนาการถึงความมีเสน่ห์ชวนไหลหลง ชื่นเชิงที่มีต่อชีวิตที่เหนือกว่าสง่าม่องของยุพดีตลอดจนความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวยิ่งกว่าชายอกสามศอกในเรื่อง

เรื่องราวของ ข้าพเจ้าดินสลาย วางผู้อ่านในอยู่ตำแหน่งเดียวกับพะโป้ที่เชื่อว่า “ข้าพเจ้าดินสลาย” เป็นเวลาที่ไม่อาจเป็นไปได้ ทุกเรื่องราวย่อมมีจุดเริ่มต้นและสิ้นสุด

กระนั้นความลึกลับของเวลาก็ยังคงท้าทายความเชื่อของมนุษย์ผู้ถวิลหาเวลา “ข้าพเจ้าดินสลาย” เพียงเพราะมันน่าจะเป็นเวลาที่ยาวนานที่สุด เพียงเพื่อเป็นคำตอบสุดท้ายของการคงอยู่ของความรัก เพียงเพื่อท้ายที่สุดแล้วจะพบว่า...มันไม่มีอยู่จริง

หรือแท้ที่จริงแล้วนวนิยายเรื่องนี้อาจจะย้อนแย้งอย่างเฉียบคม เพราะแม้ยุพดีจะตายไปแต่ความทรงจำของสง่าม่องมิได้จบสิ้นไปพร้อมกับยุพดี ความเจ็บปวดยังหลอกหลอนสง่าม่องไปกว่าชีวิตจะหาไม่ ยังหลอกหลอนผู้คนให้เล่าลือเรื่องราวเป็นตำนานเล่าขานถึงความรักและความตายจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง จวบจน “ข้าพเจ้าดินสลาย”